

Na osnovu člana 44 stav 2 tačka 3 Zakona o Centralnoj banci Crne Gore ("Službeni list CG", br. 40/10, 06/13 i 70/17), a u vezi sa članom 110 stav 2 Zakona o finansijskom lizingu, faktoringu, otkupu potraživanja, mikrokreditiranju i kreditno-garantnim poslovima ("Službeni list CG", broj 73/17), Savjet Centralne banke Crne Gore, na sjednici održanoj 13. aprila 2018. godine, donio je

O D L U K U
o minimalnim standardima za upravljanje rizicima u poslovanju
pružalaca finansijskih usluga

I. OSNOVNA ODREDBA

Predmet regulisanja

Član 1

Ovom odlukom bliže se utvrđuju minimalni standardi za upravljanje rizicima kojima su u svom poslovanju izložena privredna društva koja se bave poslovima finansijskog lizinga, faktoringa, otkupa potraživanja, mikrokreditiranja i kreditno-garantnim poslovima (u daljem tekstu: pružaoci finansijskih usluga).

Ova odluka primjenjuje se na sljedeće pružaoce finansijskih usluga: lizing društva, faktoring društva, društva za otkup potraživanja, mikrokreditne finansijske institucije i kreditno-garantne fondove, a za ostale pružaoce finansijskih usluga upravljanje rizicima se uređuje u skladu sa posebnim zakonima.

II. UPRAVLJANJE RIZICIMA

2.1. Opšte odredbe

Vrste rizika

Član 2

Pružalac finansijskih usluga je dužan da na adekvatan način, a u skladu sa vrstom, obimom i složenosti svog poslovanja, identifikuje, mjeri, prati i kontroliše sve rizike kojima je izložen u svom poslovanju, a naročito:

- 1) kreditni rizik;
- 2) rizik likvidnosti;
- 3) tržišne rizike;
- 4) operativni rizik, i
- 5) rizik koncentracije.

Sistem upravljanja rizicima

Član 3

Pružalac finansijskih usluga je dužan da uspostavi sistem za upravljanje svim rizicima kojima je izložen u svom poslovanju.

Sistem za upravljanje rizicima iz stava 1 ovog člana obuhvata:

- 1) strategiju upravljanja rizicima;
- 2) politiku za upravljanje rizicima;
- 3) procedure za upravljanje rizicima;
- 4) definisana ovlašćenja i odgovornosti u procesu preuzimanja i upravljanja rizicima, i
- 5) sistem izvještavanja i informisanja o upravljanju rizicima.

Strategijom upravljanja rizicima koja predstavlja dio opšte strategije poslovanja pružaoca finansijskih usluga, minimalno se definišu ciljevi i osnovni principi preuzimanja i upravljanja rizicima i sklonost pružaoca finansijskih usluga za preuzimanje rizika.

Politiku za upravljanje rizicima čini jedan ili više dokumenata kojim se minimalno uređuje:

- 1) način organizovanja upravljanja rizicima;
- 2) način procjene rizičnog profila pružaoca finansijskih usluga i metodologija za identifikovanje i mjerenje, odnosno procjenu rizika kojima je pružalac finansijskih usluga izložen ili bi mogao biti izložen u svom poslovanju;
- 3) način praćenja i kontrolisanja pojedinačnih rizika, uključujući uspostavljanje odgovarajućih limita;
- 4) postupci i mjere u slučaju odstupanja u primjeni usvojenih strategija, politika i procedura, kao i u slučajevima nastupanja vanrednih i kriznih situacija.

Procedure za upravljanje rizicima treba da omoguće blagovremeno i sveobuhvatno identifikovanje rizika, analizu uzroka koji dovode do nastanka rizika, mjerenje, odnosno procjenu rizika, uključujući kvantitativne i kvalitativne metode na osnovu kojih se identifikuje promjena rizičnog profila pružaoca finansijskih usluga, opis postupaka za praćenje, kontrolu rizika održavanjem na nivou prihvatljivom za rizični profil pružaoca finansijskih usluga ili njihovim smanjenjem, odnosno eliminisanjem i dr.

Pružalac finansijskih usluga je dužan da periodično, a najmanje jednom godišnje, preispituje i, po potrebi, ažurira strategiju i politiku za upravljanje rizicima.

Ovlašćenja i odgovornosti

Član 4

Pružalac finansijskih usluga je dužan da svojim aktima jasno definiše ovlašćenja i odgovornosti za upravljanje rizicima za sve nivoe radnog procesa i odlučivanja i da periodično dostavlja odboru direktora izvještaje o aktivnostima vezanim za upravljanje rizicima.

Sistem izvještavanja

Član 5

Pružalac finansijskih usluga je dužan da uspostavi i održava sistem izvještavanja koji omogućava blagovremene, tačne i detaljne informacije koje su potrebne za donošenje poslovnih odluka, kao i za:

- 1) mjerenje i praćenje izloženosti rizicima;
- 2) praćenje poštovanja uspostavljenih limita za upravljanje rizicima.

2.2. Kreditni rizik

Kreditni rizik

Član 6

Kreditni rizik, u smislu ove odluke, je rizik nastanka gubitaka za pružaoca finansijskih usluga zbog dužnikovog neispunjavanja obaveza.

Procedure za upravljanje kreditnim rizikom

Član 7

Procedure za upravljanje kreditnim rizikom treba da, kao minimum, obuhvate:

- 1) detaljne procedure za odobravanje kredita ili pružanje druge finansijske usluge iz koje proizilazi izloženost pružaoca finansijske usluge kreditnom riziku, kojima se, kao minimum, definišu obaveze pružaoca finansijskih usluga da, prije odlučivanja, pribavi podatke o:
 - finansijskom stanju dužnika,
 - namjeni za koju se sredstva odobravaju,
 - izvorima sredstava za otplatu duga,
 - vrijednosti i pravnoj valjanosti kolaterala;
- 2) procedure za praćenje strukture i kvaliteta portfolia kojim pružalac finansijskih usluga upravlja;
- 3) procedure za blagovremeno preduzimanje aktivnosti za poboljšanje stanja portfolia, a posebno nekvalitetne aktive (stavki aktive klasifikovanih u kategoriju C1 ili nižu), uključujući i procedure za restrukturiranje duga, ili preduzimanje drugih mjera čiji je cilj da se gubici pružaoca finansijskih usluga svedu na najmanju moguću mjeru;
- 4) procedure za naplatu glavnice potraživanja, kamata i naknada, koje obezbjeđuju da naplata bude pravovremena i saglasna ugovorenim uslovima, a u slučaju kašnjenja u otplati omogućavaju brzo ispitivanje razloga kašnjenja u otplati, praćenje kašnjenja u otplati i realno vrednovanje stepena izloženosti pružaoca finansijskih usluga kreditnom riziku prema neurednim dužnicima.

Utvrđivanje finansijske sposobnosti dužnika

Član 8

Pružalac finansijskih usluga je dužan da prije ugovaranja transakcija iz kojih proizilazi kreditni rizik, kao minimum, procijeni finansijsku sposobnost lica prema kojem nastaje potraživanje, kvalitet kolaterala i uticaj drugih faktora koji su relevantni za mjerenje izloženosti kreditnom riziku.

Dosije potraživanja

Član 9

Pružalac finansijskih usluga je dužan da obezbijedi da svako potraživanje bude adekvatno i tačno dokumentovano i da za svako potraživanje uspostavi i održava uredan i kompletan dosije, koji hronološki prati odobravanje i kvalitet potraživanja, sve do njegove konačne naplate ili regulisanja duga na drugi način.

Dosije iz stava 1 ovog člana, kao minimum, treba da sadrži dokumente, podatke i informacije kojima se dokumentuju:

- 1) identitet dužnika, kao i lica koja su garanti/jemci ili davaoci drugog kolaterala;

- 2) za pravna lica i preduzetnike - pravna sposobnost tih lica da budu učesnici u poslu (dokaz o upisu u sudski ili drugi odgovarajući registar);
- 3) finansijsko stanje dužnika i njegovu sposobnost za izvršenje ugovorne obaveze;
- 4) vrsta i kvalitet kolaterala;
- 5) namjena sredstava i namjensko korišćenje odobrenih sredstava (ako je primjenljivo);
- 6) predloženo restrukturiranje duga (zahtjev dužnika, analiza opravdanosti restrukturiranja duga i razlozi za prihvatanje/neprihvatanje restrukturiranja duga).

Klasifikacija aktive

Član 10

Pružalac finansijskih usluga je dužan da najmanje jednom mjesečno vrši klasifikaciju stavki bilansne aktive po osnovu kojih je izložen kreditnom riziku i raspoređuje ih u odgovarajuću klasifikacionu grupu, odnosno podgrupu, i to u:

- 1) grupu „A“, ako dužnik ne kasni, ili kasni sa izvršenjem obaveze po toj stavki aktive do 30 dana;
- 2) podgrupu „B1“, ako dužnik kasni sa izvršenjem obaveze po toj stavki aktive od 31 do 60 dana;
- 3) podgrupu „B2“, ako dužnik kasni sa izvršenjem obaveze po toj stavki aktive od 61 do 90 dana;
- 4) podgrupu „C1“, ako dužnik kasni sa izvršenjem obaveze po toj stavki aktive od 91 do 150 dana;
- 5) podgrupu „C2“, ako dužnik kasni sa izvršenjem obaveze po toj stavki aktive od 151 do 270 dana;
- 6) grupu „D“, ako dužnik kasni sa izvršenjem obaveze po toj stavki aktive od 271 do 365 dana;
- 7) grupu „E“, ako dužnik kasni sa izvršenjem obaveze po toj stavki aktive duže od 365 dana.

Stavkama bilansne aktive po osnovu kojih je pružalac finansijskih usluga izložen kreditnom riziku, u smislu stava 1 ove odluke, smatraju se sljedeće stavke bilansne aktive:

- 1) krediti po osnovu poslova mikrokreditiranja;
- 2) potraživanja po osnovu poslova finansijskog lizinga;
- 3) potraživanja po osnovu poslova faktoringa;
- 4) potraživanja po osnovu otkupljenih potraživanja;
- 5) potraživanja uspostavljena nakon plaćanja obaveza po osnovu izdatih garancija od strane kreditno-garantnih fondova, ili
- 6) potraživanja po osnovu drugih potencijalnih vanbilansnih obaveza preuzetih od strane pružaoca finansijskih usluga.

Odnos kapitala i pozajmljenih sredstava

Član 11

Pružalac finansijskih usluga je dužan da održava odnos kapitala i pozajmljenih sredstava koji je adekvatan rizičnom profilu tog pružaoca finansijskih usluga.

Centralna banka Crne Gore (u daljem tekstu: Centralna banka) može, u slučaju kada utvrdi da pružalac finansijskih usluga ne upravlja na adekvatan način kreditnim rizikom, naložiti pružaocu finansijskih usluga da u određenom roku uspostavi i održava odnos pozajmljenih sredstava i kapitala koji je strožiji od postojećeg.

2.3. Rizik likvidnosti

Rizik likvidnosti

Član 12

Rizik likvidnosti je rizik koji proizilazi iz postojeće ili očekivane nemogućnosti pružaoca finansijskih usluga da izmiri svoje novčane obaveze u trenutku njihovog dospijeca.

Sistem upravljanja rizikom likvidnosti

Član 13

Pružalac finansijskih usluga je dužan da uspostavi sistem za upravljanje rizikom likvidnosti koji obezbjeđuje:

- 1) identifikaciju postojećih izvora rizika likvidnosti i rizika likvidnosti koji može proizaći iz novih poslovnih proizvoda ili aktivnosti;
- 2) praćenje ročne strukture plasmana i izvora sredstava;
- 3) praćenje potencijalnih obaveza evidentiranih u vanbilansu;
- 4) projektovanje priliva i odliva novčanih sredstava;
- 5) korišćenje finansijskih instrumenata za uspostavljanje adekvatne strukture sredstava i izvora sredstava;
- 6) utvrđivanje indikatora likvidnosti i njihovo korišćenje u procesu praćenja likvidnosti;
- 7) adekvatno postupanje u slučaju privremenih i dugoročnih poremećaja likvidnosti.

Ročna usklađenost potraživanja i obaveza

Član 14

Pružalac finansijskih usluga je dužan da održava adekvatnu ročnu strukturu potraživanja i obaveza, uključujući i potencijalne vanbilansne obaveze i utvrdi ograničenja kojima se obezbjeđuje adekvatna ročna usklađenost potraživanja i obaveza.

Obavještanje Centralne banke

Član 15

Pružalac finansijskih usluga je dužan da u slučaju nelikvidnosti odmah obavijesti Centralnu banku o iznosu nedostajućih likvidnih sredstava, razlozima nelikvidnosti i planiranim aktivnostima za prevazilaženje nelikvidnosti.

2.4. Tržišni rizici

Tržišni rizik

Član 16

Tržišni rizik, u smislu ove odluke, je rizik nastanka negativnih efekata na finansijski rezultat i kapital pružaoca finansijskih usluga zbog promjena vrijednosti pozicija iz bilansa i vanbilansa pružaoca finansijske usluge, uzrokovanih kretanjem cijena na tržištu.

Vrste tržišnog rizika

Član 17

Pružalac finansijskih usluga koji je u svom poslovanju izložen tržišnim rizicima dužan je da upravlja tim rizicima, a naročito:

- 1) rizikom gubitka koji proizilazi iz promjene cijene finansijskog instrumenta (u daljem tekstu: pozicijski rizik), i
- 2) rizikom gubitka koji proizilazi iz promjene kursa valute (u daljem tekstu: devizni rizik).

Finansijskim instrumentom iz stava 1 tačka 1 ovog člana smatra se finansijski instrument utvrđen zakonom kojim se uređuje tržište kapitala.

Limitiranje izloženosti pozicijskom riziku

Član 18

Pružalac finansijskih usluga koji je izložen pozicijskom riziku dužan je da utvrdi limite za ukupna ulaganja u finansijske instrumente.

Devizni rizik

Član 19

Pružalac finansijskih usluga koji je izložen deviznom riziku dužan je da u procesu upravljanja tim rizikom:

- 1) mjeri devizni rizik za sve stavke iz kojih proizilazi taj rizik;
- 2) devizni rizik mjeri na agregatnoj osnovi i individualno po valutama;
- 3) mjerenje rizika vrši na bazi pretpostavki o normalno očekivanim, kao i velikim promjenama u deviznim kursevima, radi ocjene uticaja tih promjena na prihod i kapital pružaoca finansijskih usluga.

Pružalac finansijskih usluga iz stava 1 ovog člana dužan je da utvrdi limite za neto otvorene devizne pozicije, pojedinačno po valutama i agregatno za sve valute sa kojima posluje.

Neto otvorena devizna pozicija iz stava 2 ovog člana predstavlja razliku između duge i kratke pozicije u valuti koja nije euro, pri čemu:

- 1) duga devizna pozicija predstavlja potraživanje pružaoca finansijske usluge u toj valuti;
- 2) kratka devizna pozicija predstavlja obavezu pružaoca finansijske usluge u toj valuti.

2.5. Operativni rizik

Operativni rizik

Član 20

Operativni rizik je rizik nastanka gubitka u poslovanju pružaoca finansijskih usluga koji proizilazi iz neadekvatnih ili neuspjelih internih procesa i sistema, propusta (namjernih i nenamjernih) u radu zaposlenih ili iz spoljnjih događaja, uključujući i pravni rizik.

Identifikacija operativnog rizika

Član 21

U procesu identifikacije izvora operativnog rizika, pružalac finansijskih usluga je dužan da identifikuje sve izvore operativnog rizika, uzimajući u obzir naročito rizike koji proizilaze iz: neadekvatnog informacionog i drugih sistema, poremećaja u poslovanju i kvara informacionog i drugih sistema, radnji koje mogu uzrokovati sudske i druge sporove protiv pružaoca finansijskih usluga, spoljnih protivpravnih radnji, kao i prirodnih i drugih događaja koji se ne mogu predvidjeti.

Mjerenje i kontrolisanje operativnog rizika

Član 22

Pružalac finansijskih usluga je dužan da nakon identifikacije konkretnog izvora operativnog rizika, primjenom adekvatnih metoda mjerenja, procijeni nivo tog rizika.

Pružalac finansijskih usluga je dužan da, u zavisnosti od prirode i nivoa konkretnog operativnog rizika, primijeni odgovarajuće metode za njegovo smanjenje odnosno eliminisanje, ili za njegovo praćenje i kontrolisanje.

Čuvanje podataka

Član 23

Pružalac finansijskih usluga je dužan da obezbijedi rezervne elektronske kopije informacija i značajnih podataka.

Pružalac finansijskih usluga je dužan da uspostavi proces upravljanja rezervnim kopijama, koji obuhvata postupke izrade, smještanja i testiranja rezervnih kopija podataka i restauracije podataka sa rezervnih kopija podataka, kako bi se obezbijedila raspoloživost podataka u slučaju potrebe i omogućio oporavak, odnosno ponovno uspostavljanje, vitalnih poslovnih procesa u zahtijevanom vremenu.

Rezervne kopije podataka moraju biti ažurne i smještene na primjeren način na jednoj ili više bezbjednih lokacija od kojih najmanje jedna mora biti, u skladu sa procjenom rizika, dovoljno udaljena od lokacije na kojoj se nalaze izvorni podaci.

Centralne banke

Član 24

Pružalac finansijskih usluga je dužan da formira bazu podataka o svim nastalim gubicima po osnovu operativnog rizika i utvrdi metodologiju za interno evidentiranje tih gubitaka, po kategorijama utvrđenim prema izvorima gubitaka.

Pružalac finansijskih usluga je dužan da u slučaju nastanka gubitaka koji su proistekli iz operativnog rizika, u roku od osam dana od dana nastanka gubitka obavijesti Centralnu banku o visini i razlozima nastanka gubitka.

2.6. Rizik koncentracije

Rizik koncentracije

Član 25

Rizik koncentracije je rizik koji direktno ili indirektno proizilazi iz izloženosti pružaoca finansijskih usluga prema istom ili sličnom izvoru nastanka rizika, odnosno istoj ili sličnoj vrsti rizika.

Rizik koncentracije odnosi se na:

- 1) izloženosti prema jednom licu ili grupi povezanih lica;
- 2) grupe izloženosti sa istim ili sličnim faktorima rizika, kao što su određeni privredni sektori, geografska područja, vrste proizvoda i dr.;
- 3) vrstu i davaoce kolaterala.

Pružalac finansijskih usluga dužan je da kontrolu rizika koncentracije vrši poštovanjem propisanih limita, kao i uspostavljanjem drugih limita izloženosti koji joj omogućavaju adekvatnu diversifikaciju portfolia.

Ublažavanje rizika koncentracije pružalac finansijskih usluga vrši aktivnim upravljanjem portfoliom i prilagođavanjem uspostavljenih limita nivou rizika.

III. PRELAZNA I ZAVRŠNA ODREDBA

Član 26

Mikrokreditne finansijske institucije koje, na dan početka primjene ove odluke, imaju dozvolu za rad izdatu od Centralne banke, dužne su da usklade svoja akta i poslovanje sa odredbama ove odluke u roku od šest mjeseci od dana početka primjene ove odluke.

Član 27

Ova odluka stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u "Službenom listu Crne Gore", a primjenjivaće se od 11. maja 2018. godine.

SAVJET CENTRALNE BANKE CRNE GORE

PREDSJEDAVAJUĆI

O.br. 0101-3393-8/2018
Podgorica, 13.04.2018.god.

G U V E R N E R,
dr Radoje Žugić, s.r.